

Sygn. akt II Ca 756/15

POSTANOWIENIE

Dnia 31 grudnia 2015 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący Sędzia Sądu Okręgowego Andrzej Mikołajewski (spr.)

Sędziowie: Sędzia Sądu Okręgowego Magdalena Kuczyńska

Sędzia Sądu Okręgowego Dariusz Iskra

Protokolant Sekretarz sądowy Emilia Trąbka

po rozpoznaniu w dniu 17 grudnia 2015 roku w Lublinie na rozprawie

sprawy z wniosku A. H. (1) i A. H. (2)

z udziałem I. H. (1) i (...) L. z siedzibą w L.

o stwierdzenie nabycia spadku

na skutek apelacji wnioskodawców oraz I. H. (1) od postanowienia Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie z dnia 2 czerwca 2015 roku, sygn. akt I Ns 18/14

postanawia:

I. oddalić obie apelacje;

II. zasądzić od A. H. (1), A. H. (2) i I. H. (1) na rzecz (...) L. z siedzibą w L. kwoty po 60 zł (sześćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

Dariusz Iskra Andrzej Mikołajewski Magdalena Kuczyńska

Sygn. akt II Ca 756/15

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 2 czerwca 2015 roku Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie:

I. stwierdził, że spadek po I. H. (2) (s. W. i H.), zmarłym w dniu 12 września 2013 roku w L., ostatnio stale zamieszkałym w L., na podstawie testamentu notarialnego z dnia 20 lutego 2013 roku (Rep. A Nr (...)), otwartego i ogłoszonego w Sądzie Rejonowym Lublin-Zachód w Lublinie w dniu 22 stycznia 2014 roku (I Ns 19/14), nabyli: I. H. (1) (c. T. i B. K.), A. H. (1) (c. I. L. i E. B.) i A. H. (2) (s. I. L. i E. B.) po 1/3 części każde z nich;

II. stwierdził, że własność przedmiotu zapisu windykacyjnego uczynionego przez I. H. (2) (s. W. i H.), w treści testamentu notarialnego z dnia 20 lutego 2013 roku (Rep. A Nr (...)), otwartego i ogłoszonego w Sądzie Rejonowym Lublin-Zachód w Lublinie w dniu 22 stycznia 2014 roku, w postaci:

I. siedemnastu obrazów autorstwa:

a) J. M. (...),

- b) L. W. (...),
- c) S. W. „(...)”,
- d) J. S. „(...)”,
- e) H. S. (...),
- f) W. K. (...),
- g) J. K. „(...)”,
- h) R. K. „(...)”,
- i) A. K. „(...)”,
- j) A. G. „(...)”,
- k) J. P. (...),
- 1) S. M. (...), miniatura,
- m) S. M. (...), miniatura,
- n) mały obrazek z XIX w. przedstawiający białego konia (malarz nieznany),
- o) obraz z XVII w. holenderski (...) (malarz nieznany),
- p) obraz na desce „(...)”,
- q) obraz z XVII-XVIII w. przedstawiający główkę dziewczynki (malarz nieznany),
- 2. ikony Matki Boskiej, na desce, w srebrnej koszulce,
- 3. trzynastu zegarów:
 - 1) siedmiu dużych stojących:
 - a) malachitowy, z dwoma postaciami chłopców i muszlami,
 - b) z brązu, z sylwetką konia,
 - c) (...), z napisem na tarczy C. C.. M. A.,
 - d) leżąca kobieta z brązu na postumencie z marmuru, z napisem na tarczy J.B. M., P.,
 - e) w przeszklonej szafce drewnianej, na zwieńczeniu figura chłopca,
 - f) angielski, czarny w szafce drewnianej, z napisem na tarczy I. D. L.,
 - g) podłużny z dwoma postaciami kobiet i emaliowanym aniołkiem,
 - 2) pięciu małych, stojących, w kolorze złotym:
 - a) prostokątny, niebieski, emalia kolorowa kwiaty,
 - b) w kształcie domku, z konarami drzew i leżącą owieczką,

c) w obudowie z kiściami winogron,

d) z figurą grającą na harfie,

e) z kobietą w sukni,

3) jednego wiszącego okrągłego z zawieszka stanowiącą kokardę,

nabyło (...) L. w L. w 2/3 części;

III. stwierdził, że wnioskodawcy i uczestnicy ponoszą koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

I. H. (2) zmarł w dniu 12 września 2013 roku w L.. W dacie śmierci był żonaty z I. H. (1), nie mieli dzieci. Z poprzedniego małżeństwa z E. H. miał dwoje dzieci: A. H. (2) i A. H. (1). Spadkodawca nie miał dzieci pozamałżeńskich, bądź adoptowanych. Nikt ze spadkobierców spadku po nim nie odrzucił, nie zrzekł się dziedziczenia, nie było prowadzone przeciwko żadnemu ze spadkobierców postępowanie o uznanie za niegodnego dziedziczenia.

W dniu 20 lutego 2013 roku I. H. (2) sporządził testament w formie aktu notarialnego, Rep A Nr (...), przed notariuszem M. K. prowadzącą Kancelarię Notarialną w L., którym do całego spadku powołał w częściach równych: żonę I. H. (1) oraz dzieci: A. H. (2) i A. H. (1). W treści testamentu I. H. (2) postanowił również, że (...) L. w L. z chwilą otwarcia spadku nabywa własność:

1. siedemnastu obrazów autorstwa:

1) J. M. „(...)”,

2) L. W. (...),

3) S. W. „(...)”,

4) J. S. „(...)”,

5) H. S. (...),

6) W. K. (...),

7) J. K. „(...)”,

8) R. K. „(...)”,

9) A. K. „(...)”,

10) A. G. „(...)”,

11) J. P. „(...)”,

12) S. M. (...), miniatura,

13) S. M. (...), miniatura,

14) mały obrazek z XIX w. przedstawiający białego konia (malarz nieznan),

15) obraz z XVII w. holenderskiego (...) (malarz nieznan),

16) obraz na desce „(...)”,

17) obraz z XVII-XVIII w. przedstawiający główkę dziewczynki (malarz nieznan),

2. ikony Matki Boskiej, na desce, w srebrnej koszulce,

3. trzynastu zegarów:

siedmiu dużych stojących:

1) malachitowy, z dwoma postaciami chłopców i muszlami,

2) z brązu, z sylwetką konia,

3) (...), z napisem na tarczy C. C.. M. A.,

4) leżąca kobieta z brązu na postumencie z marmuru, z napisem na tarczy J.B. M., P.,

5) w przeszklonej szafce drewnianej, na zwieńczeniu figura chłopca,

6) angielski, czarny w szafce drewnianej, z napisem na tarczy I. D. L.,

7) podłużny z dwoma postaciami kobiet i emaliowanym aniołkiem,

pięciu małych, stojących, w kolorze złotym:

1) prostokątny, niebieski, emalia kolorowa kwiaty,

2) w kształcie domku, z konarami drzew i leżącą owieczką,

3) w obudowie z kiściami winogron,

4) z figurą grającą na harfie,

5) z kobietą w sukni,

jednego wiszącego okrągłego z zawieszka stanowiącą kokardę.

W treści testamentu znajduje się informacja, że notariusz pouczył stawającego spadkodawcę o treści art. 998² Kodeksu cywilnego dotyczącego bezskuteczności zapisu windykacyjnego. Ponadto I. H. (2) polecił powołanemu tym testamentem zapisobiercy windykacyjnemu – (...) L. w L. wykonanie tablicy z napisem „(...) H. – przekazany przez I. i I. H. (1)” i umieszczenie jej w pomieszczeniu, w którym eksponowane będą przedmioty zapisu windykacyjnego.

W dniu sporządzania tego testamentu I. H. (2) był świadom dokonywanych czynności prawnych, był zorientowany w treści przepisów regulujących kwestie spadkobrania i zapisu windykacyjnego, o czym został ponadto pouczony przez notariusza sporządzającego akt notarialny.

Testament I. H. (2) z dnia 20 lutego 2013 roku, sporządzony w formie aktu notarialnego Rep A Nr (...), został otwarty i ogłoszony w Sądzie Rejonowym Lublin-Zachód w Lublinie w dniu 22 stycznia 2014 roku.

E. H. – pierwsza żona I. H. (2) – zmarła w dniu 4 lutego 1985 roku. Spadek po E. H. na podstawie ustawy nabyli mąż I. H. (2) oraz dzieci A. H. (2) i A. H. (1) po 1/3 części każde z nich. Nie dokonano działu spadku po E. H.. Cały majątek zgromadzony przez I. i E. H. pozostał w posiadaniu spadkodawcy.

Zarówno I. H. (2) jak i jego żona E. H. wykonywali zawód adwokata, a ich kariery zawodowe rozwijały się bardzo pomyślnie, dzięki czemu byli osobami należącymi do najlepiej zarabiających w środowisku (...). E. H. specjalizowała

się w sprawach cywilnych i rodzinnych, zaś I. H. (2) w sprawach karnych. Byli znani z zamiłowania do drogich i luksusowych przedmiotów, przy czym zainteresowania E. H. koncentrowały się na dziełach sztuki, zaś I. H. (2): motoryzacji (samochodach) i elektronice. Małżonkowie kolekcjonowali m. in. obrazy znanych malarzy i zabytkowe zegary.

Przedmioty zapisane przez I. H. (2) w testamencie z 20 lutego 2013 roku na rzecz (...) L. zostały nabyte przez małżonków I. i E. H. jeszcze przed śmiercią E. H. (przed 1985 rokiem). Opisane w testamencie dzieła sztuki eksponowane były w mieszkaniu małżeństwa H. położonym w kamienicy przy ul. (...) w L.. Po śmierci E. H., I. H. (2) nie zmienił miejsca ekspozycji opisanych przedmiotów, nadal zdołał one jego mieszkanie, w którym następnie zamieszkiwał z drugą żoną – I. H. (1). I. H. (2) do swojej śmierci w 2013 roku sprawował pieczę na całością zgromadzonego wspólnie z E. H. majątku.

Sąd Rejonowy wskazał, na podstawie jakich dowodów (rzeczowych i osobowych) ustalił powyższy stan faktyczny. Dowody te Sąd Rejonowy obdarzył wiarą.

Sąd Rejonowy przywołał art. 670 k.p.c. i art. 677 § 1 k.p.c. oraz wskazał, że zgodnie z treścią art. 926 § 1 i § 2 k.c., powołanie do spadku wynika z ustawy albo z testamentu, przy czym dziedziczenie ustawowe co do całości spadku następuje wtedy, gdy spadkodawca nie powołał spadkobiercy albo gdy żadna z osób, które powołał, nie chce lub nie może być spadkobiercą.

Art. 941 k.c. stanowi, iż rozrzucić majątkiem na wypadek śmierci można jedynie przez testament. W niniejszej sprawie nie kwestionowana była przez wnioskodawców oraz uczestników ważność i skuteczność testamentu notarialnego I. H. (2) z dnia 20 lutego 2013 roku (Rep A Nr (...)). Wnioskodawcy kwestionowali natomiast skuteczność dokonanego w tym testamencie zapisu windykacyjnego na rzecz (...) L. w L..

Wobec powyższego Sąd Rejonowy stwierdził, że spadek po I. H. (2) na podstawie testamentu notarialnego z dnia 20 lutego 2013 roku nabyli: żona I. H. (1) oraz dzieci A. H. (1) i A. H. (2) po 1/3 części każde z nich.

W przedmiotowym testamencie I. H. (2) zamieścił również zapis windykacyjny, zgodnie z którym (...) L. w L. z chwilą otwarcia spadku miało nabyć własność opisanych szczegółowo przedmiotów: siedemnastu obrazów, ikony Matki Boskiej i trzynastu zegarów. Ponadto I. H. (2) polecił zapisobiercy windykacyjnemu – (...) L. w L. wykonanie tablicy z napisem „(...) H. – przekazany przez I. i I. H. (1)” i umieszczenie jej w pomieszczeniu, w którym eksponowane będą przedmioty zapisu windykacyjnego.

Sąd Rejonowy na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego ustalił, że wszystkie rzeczy będące przedmiotem tego zapisu windykacyjnego stanowiły majątek wspólny I. H. (2) i jego pierwszej żony E. H., objęty wspólnością majątkową małżeńską.

Spadek po E. H. nabyli na podstawie ustawy mąż I. H. (2) oraz dzieci A. H. (2) i A. H. (1). Nie był przeprowadzony sądowy dział spadku po E. H.. Należy zatem przyjąć, że obrazy i zegary będące przedmiotem zapisu windykacyjnego stanowiły przedmiot współwłasności I. H. (2) i pozostałych spadkobierców E. H. (ich dzieci A. H. (2) i A. H. (1)). Skoro I. H. (2) nabył 1/3 część spadku po E. H., to łącznie jego udział w majątku objętym wcześniej wspólnością majątkową małżeńską wynosił 2/3 części. I. H. (2) nie był zatem wyłącznym właścicielem obrazów i zegarów będących przedmiotem zapisu windykacyjnego uczynionego w testamencie z dnia 20 lutego 2013 roku, gdyż udział 1/3 we własności tych rzeczy nabyli A. H. (2) i A. H. (1) na skutek spadkobrania po matce E. H..

Zgodnie z art. 981¹ § 1 i § 2 k.c. w testamencie sporządzonym w formie aktu notarialnego spadkodawca może postanowić, że oznaczona osoba nabywa przedmiot zapisu z chwilą otwarcia spadku, przy czym przedmiotem zapisu windykacyjnego mogą być m. in. rzeczy oznaczone co do tożsamości.

Ważne ustanowienie zapisu windykacyjnego wymaga umieszczenia go w testamencie sporządzonym w formie aktu notarialnego, a także uczynienie jego przedmiotem przedmiotu wskazanego w art. 981¹ § 2 k.c. Zgodnie z uchwałą Sądu

Najwyższego z dnia 18 lipca 2012 roku, III CZP 46/12, OSNC 2013/3/29, zapisem windykacyjnym mogą być objęte przedmioty majątkowe wymienione w art. 981¹ § 2 k.c., należące do majątku wspólnego małżonków pozostających w ustroju wspólności ustawowej.

Sąd Rejonowy uznał, że przedmiotowy zapis windykacyjny jest ważny i skuteczny. Został on zawarty w testamencie notarialnym i obejmuje rzeczy oznaczone co do tożsamości.

Sąd Rejonowy uznał natomiast za nieudowodnione twierdzenia wnioskodawców, jakoby dzieła sztuki stanowiące przedmiot zapisu windykacyjnego zostały przez małżonków I. i E. H. nabyte do majątków odrębnych, w postaci darowizn od członków ich rodzin czy wstępnych czy też w drodze spadkobrania.

Zgodnie z art. 981² k.c. zapis windykacyjny jest bezskuteczny, jeżeli w chwili otwarcia spadku przedmiot zapisu nie należy do spadkodawcy albo spadkodawca był zobowiązany do jego zbycia.

W myśl art. 1035 k.c. jeżeli spadek przypada kilku spadkobiercom, do wspólności majątku spadkowego oraz do działu spadku stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych. Spadkobierca może za zgodą pozostałych spadkobierców rozporządzić udziałem w przedmiocie należącym do spadku. W braku zgody któregokolwiek z pozostałych spadkobierców rozporządzenie jest bezskuteczne o tyle, o ile naruszałoby uprawnienia przysługujące temu spadkobiercy na podstawie przepisów o dziale spadku (art. 1036 k.c.).

W postanowieniu z dnia 23 stycznia 2013 roku, I CSK 262/12, Sąd Najwyższy wskazał m. in., że rozporządzenie przedmiotem wchodzącym w skład majątku wspólnego stanowi w istocie rozporządzenie udziałem w tym przedmiocie, w związku z czym może nastąpić tylko za zgodą współspadkobierców, a dokonane bez ich zgody jest bezskuteczne, o ile naruszałoby ich uprawnienia przysługujące im na podstawie przepisów o dziale spadku (art. 1036 k.c.). W wyroku z dnia 14 kwietnia 2011 roku, IV CSK 395/10, Sąd Najwyższy podniósł, że rozporządzenie udziałem w przedmiocie należącym do spadku bez zgody współspadkobierców nie powoduje nieważności rozporządzenia, ponieważ Kodeks cywilny nie przewiduje takiej sankcji.

Przyjmuje się, że art. 35 k.r.i.o. dotyczy wyłącznie czynności prawnych inter vivos, nie może zatem być przeszkodą do ustanowienia zapisu windykacyjnego, którego przedmiotem miałby zostać udział w przedmiocie należącym do majątku wspólnego małżonków. Funkcją tego przepisu jest niedopuszczenie osób trzecich do sfery prawnej majątku wspólnego w trakcie trwania wspólności, lecz nie wówczas, gdy wspólność ustaje, co dzieje się najpóźniej z chwilą śmierci jednego z małżonków. Charakter prawny mortis causa zapisu windykacyjnego nakazuje oceniać skuteczność takiego rozrządzenia z uwzględnieniem stanu, jaki ma miejsce w chwili otwarcia spadku.

Analizując przywołane wyżej argumenty Sąd Rejonowy doszedł do przekonania, że zapis windykacyjny uczyniony w testamencie przez I. H. (2) był ważny, gdyż obrazy i zegary (i udział w ich własności) mogły stanowić przedmiot zapisu windykacyjnego. Dokonany zapis windykacyjny jest również skuteczny, gdyż co prawda nie był przeprowadzony dział spadku po E. H., a obrazy i zegary – będące przedmiotem zapisu windykacyjnego – stanowiły jednocześnie przedmiot wspólności majątku spadkowego po E. H., lecz udział I. H. (2) w opisanych co do tożsamości dziełach sztuki wynosił 2/3 części. Mógł on zatem zadysponować przysługującym mu udziałem we współwłasności tych przedmiotów.

Przedmiotowym zapisem windykacyjnym (...) L. nabyło udział w przedmiotach objętych zapisem w wysokości wynikającej z dziedziczenia po E. H. oraz udziału I. H. (2) w majątku wspólnym małżonków, tj. w 2/3 części. Takie rozwiązanie pozwoli na chociażby częściową realizację woli spadkodawcy.

Stosownie do treści art. 677 § 2 k.p.c. w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku, sąd stwierdza także nabycie przedmiotu zapisu windykacyjnego, wymieniając osobę, dla której spadkodawca uczynił zapis windykacyjny, oraz przedmiot tego zapisu.

Rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów postępowania Sąd Rejonowy uzasadnił art. 520 k.p.c., zgodnie z którym każdy uczestnik ponosi koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie.

*

Apelacje od tego postanowienia wnieśli wnioskodawcy A. H. (1) i A. H. (2) oraz uczestniczka I. H. (1).

Wnioskodawcy zaskarżyli postanowienie Sądu Rejonowego w punkcie II., zarzucając zaskarżonemu orzeczeniu:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 981² k.c., poprzez jego błędne zastosowanie i ustalenie treści zapisu windykacyjnego w testamencie z dnia 20 lutego 2013 roku w sposób sprzeczny z wolą spadkodawcy oraz z literalnym brzmieniem przepisu,
2. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. treści art. 1035 k.c. i art. 1036 k.c., poprzez ich niezastosowanie i przyjęcie, iż spadkodawca był uprawniony do rozporządzania udziałem we współwłasności rzeczy oznaczonych co do tożsamości wymienionych w zapisie windykacyjnym w testamencie z dnia 20 lutego 2013 roku, mimo, że przedmioty te wchodziły w skład masy spadkowej po zmarłej E. H., po której nie przeprowadzono do chwili obecnej postępowania o dział spadku.

Wnioskodawcy domagali się zmiany zaskarżonego postanowienia poprzez usunięcie z jego sentencji punktu II.

Uczestniczka I. H. (1) zaskarżyła postanowienie Sądu Rejonowego w części, tj. w punkcie II., domagając się uchylecia tego rozstrzygnięcia, ewentualnie w razie uznania przez Sąd Okręgowy, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy – uchylecia zaskarżonego postanowienia w zaskarżonej części i przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Uczestniczka zarzuciła zaskarżonemu postanowieniu:

- 1) naruszenie prawa materialnego, tj. art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 2 § 2, art. 49, art. 80 § 1, § 2 i § 3, art. 92 § 3 oraz art. 94 § 1 ustawy Prawo o notariacie, przez niezastosowanie tych przepisów prawa, których zastosowanie doprowadziłoby do stwierdzenia nieistnienia aktu notarialnego z 20 lutego 2013 roku, nr Rep. A (...) w części § 3, 4 i 5b, względnie do stwierdzenia nieważności czynności prawnej I. H. (2) w tym zakresie,
- 2) naruszenie prawa materialnego, tj. art. 945 § 1 pkt 1 i 2 k.c., przez niezastosowanie tych przepisów, których zastosowanie doprowadziłoby do stwierdzenia nieważności testamentu I. H. (2) sporządzonego w formie aktu notarialnego z 20 lutego 2013 roku, nr Rep. A (...), w części § 3, § 4 i § 5b,
- 3) naruszenie prawa procesowego, które miało wpływ na treść rozstrzygnięcia, a mianowicie art. 670 k.p.c., przez wadliwe zbadanie, kto jest spadkobiercą po I. H. (2),
- 4) naruszenie prawa procesowego, które miało wpływ na treść rozstrzygnięcia, a mianowicie art. 227 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c., przez pominięcie dowodu mającego istotne znaczenie, to jest aktu notarialnego z 20 lutego 2013 roku, nr Rep. A (...), a konkretnie § 4, co doprowadziło do wadliwego ustalenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, mianowicie ważności zapisu windykacyjnego,

Ponadto uczestniczka zarzuciła nierozpoznanie istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. poprzez rozstrzygnięcie o ważności czynności prawnej dokonanej przez I. H. (2) mocą § 3 i § 5 b) wymienionego wyżej testamentu.

Ponadto w piśmie z dnia 11 grudnia 2015 roku uczestniczka dodatkowo zarzuciła zaskarżonemu orzeczeniu:

1. naruszenie przepisów postępowania mających wpływ na wynik sprawy, to jest:
 - a) art. 670 k.p.c. i art. 677 k.p.c. w zw. z art. 945 k.c. poprzez ich niezastosowanie i uznanie, że wnioski uczestników postępowania zwalniały Sąd od oceny czy testament notarialny z dnia 20 lutego 2013 roku w zakresie rozrządzenia w postaci zapisu windykacyjnego jest ważny, podczas gdy w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, w ramach którego rozpoznawana jest sprawa o stwierdzenie nabycia zapisu windykacyjnego, wnioski takie nie wiążą Sądu i jest

on obowiązany z urzędu wziąć pod uwagę nieważność testamentu w części, jeśli wskazuje na nią zgromadzony w aktach sprawy materiał dowodowy,

b) art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 229 k.p.c. poprzez brak wszechstronnej oceny materiału dowodowego, polegający na pominięciu zeznań notariusza M. K. oraz twierdzeń (...) L., niekwestionowanych przez wnioskodawców i uczestniczkę postępowania I. H. (1), dotyczących intencji i pobudek spadkodawcy co do ustanowienia zapisu windykacyjnego oraz uważania się spadkodawcy za wyłącznego właściciela wszystkich przedmiotów objętych zapisem windykacyjnym, co w konsekwencji spowodowało, że Sąd nie wyciągnął wniosków z nich wynikających – takich, że spadkodawca, dokonując rozrządzenia w postaci zapisu windykacyjnego obejmującego obrazy i zegary, sporządził go pod wpływem błędu, który to błąd polegał na tym, że sądząc, iż jest jedynym ich właścicielem, chciał, by po jego śmierci pozostały jako całość w jednych rękach, tak by „kolekcja” nie uległa rozproszeniu, i dlatego uczynił zapis windykacyjny,

2. naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest:

a) art. 945 § 1 pkt 2 k.c. w zw. z art. 58 § 3 k.c. poprzez ich niezastosowanie, w sytuacji gdy zawarte w testamencie notarialnym z dnia 20 lutego 2013 roku rozrządzenie testamentowe w postaci zapisu windykacyjnego jest nieważne, jako że zostało sporządzone przez spadkodawcę pod wpływem błędu (a mianowicie przekonania, że jest wyłącznym właścicielem zapisanych zegarów i obrazów), uzasadniającego przypuszczenie, że gdyby spadkodawca nie działał pod jego wpływem, nie sporządziłby testamentu zawierającego rozrządzenie testamentowe w postaci zapisu windykacyjnego,

b) art. 948 § 1 i § 2 k.c. przez jego zastosowanie, podczas gdy ten przepis prawa nie znajduje zastosowania do rozrządzeń testamentowych sporządzonych pod wpływem wad oświadczenia woli, albowiem z natury nieważności bezwzględnej, która stanowi sankcję wady oświadczenia woli rozrządzenia testamentowego, wynika, że nieważne rozrządzenie nie podlega żadnej wykładni,

a na wypadek niepodzielenia przez Sąd Okręgowy powyższych zarzutów, nadto:

c) art. 981² k.c. poprzez jego niezastosowanie i uznanie, że w sytuacji, gdy przedmiot zapisu windykacyjnego należy tylko w części (współwłasność w częściach ułamkowych) do spadkodawcy w chwili otwarcia spadku, to zapis windykacyjny jest skuteczny, podczas gdy taki zapis nie może wywołać skutków prawnych, bowiem czym innym jest zapis windykacyjny całej rzeczy, a czym innym zapis udziału w niej,

a na wypadek niepodzielenia przez Sąd Okręgowy także powyższego zarzutu, nadto:

d) art. 981² k.c. w zw. z art. 1036 k.c., art. 1037 § 1 k.c. i art. 46 k.r.io. w zw. z art. 948 § 1 i § 2 k.c. poprzez uznanie, że skuteczny co do udziału w wysokości 2/3 jest zapis windykacyjny, którego przedmiot był pierwotnie objęty wspólnością majątkową małżeńską spadkodawcy i jego pierwszej żony, która zmarła i po której dziedziczyli w 1/3 spadkodawca oraz dwie osoby trzecie (wnioskodawcy w niniejszej sprawie), w sytuacji, w której nie dokonano w zakresie dotyczącym przedmiotu zapisu ani działu małżeńskiego majątku wspólnego, ani działu spadku, zaś uznanie skuteczności zapisu powoduje, że spadkodawca rozdysponował udziałem we wspólności majątku spadkowego (względnie majątku wspólnego) w drodze jednostronnej czynności mortis causa, naruszając tym samym uprawnienia pozostałych spadkobierców swojej pierwszej żony, wynikające z art. 1037 k.c. (względnie art. 46 k.r.io. w zw. z art. 1037 k.c.).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Obie apelacje nie są zasadne.

Sąd Rejonowy w zaskarżonej części postanowienia dotyczącej zapisu windykacyjnego rozpoznał istotę sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., skoro zbadał, jaka jest treść testamentu notarialnego w tym

zakresie oraz ocenił ważność i skuteczność zapisu windykacyjnego, nawet jeśli nie odniósł się do wszystkich możliwych przyczyn nieważności przedmiotowego rozrządzenia testamentowego, wskazanych dopiero w zarzutach apelacji I. H. (1).

Sąd Rejonowy poczynił w sprawie prawidłowe ustalenia faktyczne i ocenił dowody zgodnie z dyspozycją art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy przyjmuje te ustalenia za własne.

Należy zwrócić uwagę, że obie apelacje w swej istocie dotyczą zagadnienia stosowania prawa materialnego w zakresie przedmiotowego rozrządzenia testamentowego – zapisu windykacyjnego, a skarżący nie kwestionują ustaleń faktycznych Sądu Rejonowego co do treści testamentu notarialnego z dnia 20 lutego 2013 roku, okoliczności jego sporządzenia, co do przynależności przedmiotów zapisu windykacyjnego do majątku wspólnego I. H. (2) i jego pierwszej żony E. H., niedokonania podziału majątku wspólnego I. H. (2) i E. H. oraz działu spadku po E. H., zmarłej 4 lutego 1985 roku.

Sąd Okręgowy nie podziela zarzutów apelacji uczestniczki I. H. (1), jakoby omyłka notariusza sporządzającego testament notarialny, polegająca na wskazaniu w § 4 aktu notarialnego, że notariusz pouczył stawającego spadkodawcę o treści art. 998² k.c. (zamiast art. 981² k.c.), dotyczącego bezskuteczności zapisu windykacyjnego, miałaby być równoznaczna z nieistnieniem przedmiotowego aktu notarialnego, czy nieważnością testamentu z powodu niezachowania wymaganej formy aktu notarialnego określonej ustawą z dnia 14 lutego 1991 roku – Prawo o notariacie (Dz. U. z 1991 roku, Nr 22, poz. 91, ze zm.), w szczególności wymagań konstrukcyjnych zawartych w art. 92 i nast. Prawa o notariacie, czy też innych unormowań tej ustawy.

W k.c. w ogóle nie występuje przepis art. 998² k.c., zaś jedynym przepisem dotyczącym zagadnienia bezskuteczności zapisu windykacyjnego jest art. 981² k.c. W tym stanie rzeczy za oczywiste należy uznać, że przedmiotowe pouczenie, odwołujące się do zagadnienia bezskuteczności zapisu windykacyjnego, dotyczyło treści tego ostatniego przepisu. Wskazywała na to w swoich zeznaniach również notariusz M. K., sporządzająca przedmiotowy testament (k. 76v). Ta oczywista omyłka mogła zostać sprostowana przez notariusza protokołem (art. 80 § 4 Prawa o notariacie), jednakże brak takiego sprostowania nie stoi na przeszkodzie ustaleniu, czego dotyczyło rzeczywiste pouczenie notariusza, skoro w zapisie § 4 aktu notarialnego mowa nie tylko o przepisie, ale również o przedmiocie pouczenia (bezskuteczność zapisu windykacyjnego). Żaden z przepisów Prawa o notariacie nie wymaga również dla zachowania formy aktu notarialnego zamieszczenia przedmiotowego pouczenia, a art. 80 § 3 Prawa o notariacie stanowi jedynie, że notariusz zobowiązany jest udzielać stronom niezbędnych wyjaśnień dotyczących dokonywanej czynności notarialnej. Wymóg ten nie może być rozumiany w ten sposób, że notariusz ma obowiązek pouczyć i zawrzeć w akcie notarialnym pouczenie o treści wszystkich przepisów prawa materialnego dotyczących przedmiotu czynności prawnej. Równie dobrze można by bowiem wymagać zamieszczenia przez notariusza pouczenia o treści art. 926 k.c. i wszystkich pozostałych przepisów k.c. dotyczących porządku dziedziczenia, ważności i skuteczności testamentu notarialnego oraz poszczególnych rozrządzeń.

Nic też nie wskazuje, aby przedmiotowe pouczenie wprowadziło spadkodawcę w błąd, albo skutkowało inną wadą oświadczenia woli zawartego w testamencie w zakresie zapisu windykacyjnego.

Sąd Rejonowy nie naruszył też art. 670 k.p.c. bowiem poczynił ustalenie, kto jest spadkobiercą I. H. (2) oraz kto jest zapisobiercą windykacyjnym ustanowionym przez I. H. (2), a co najwyżej – zdaniem skarżących – błędnie wyłożył bądź zastosował przepisy prawa materialnego w zakresie przedmiotowego rozrządzenia testamentowego.

Sąd Rejonowy nie mógł też naruszyć norm prawa procesowego dotyczących dowodów (art. 227 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c.) skoro ustalił, jaki zapis znajduje się w § 4 przedmiotowego aktu notarialnego, co zresztą nie budziło żadnych wątpliwości ani sporu. Trudno też było od Sądu Rejonowego wymagać, aby szczegółowo odnosił się do zagadnienia znaczenia tej oczywistej dla niego omyłki, skoro dopiero apelacja uczestniczki, nota bene nie kwestionującej przedmiotowego rozrządzenia przed Sądem pierwszej instancji, sformułowała na tej podstawie szereg zarzutów dotyczących istnienia aktu notarialnego czy ważności przedmiotowego rozrządzenia testamentowego.

W ocenie Sądu Okręgowego zagadnienia natury prawnej, jakie należy uznać za kluczowe przy rozstrzygnięciu o przedmiotowym zapisie windykacyjnym, dotyczyły dwóch kwestii:

1. czy ważny i skuteczny jest zapis windykacyjny sporządzony przez spadkodawcę w testamencie notarialnym, dotyczący rzeczy co to tożsamości (udziału w tych rzeczach), należących do majątku wspólnego spadkodawcy i jego małżonka oraz do majątku spadkowego po małżonku spadkodawcy,
2. czy skuteczny w zakresie udziału przysługującego spadkodawcy we własności rzeczy co do tożsamości (czy to objętej współwłasnością w częściach ułamkowych, czy też objętej wspólnością, do której odpowiednio stosuje się przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych z mocy art. 1035 k.c. i art. 46 k.r.io.) jest zapis windykacyjny, który miał za przedmiot całą rzecz, natomiast spadkodawcy w rzeczywiście przysługiwał jedynie udział we własności tej rzeczy.

Odnosnie zagadnienia sformułowanego wyżej w punkcie 1. Sąd Okręgowy w pełni podziela stanowisko Sądu Rejonowego, wsparte odwołaniem się do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 2012 roku, III CZP 46/12, OSNC 2013/3/29, iż przedmiotem zapisu windykacyjnego może być udział w rzeczy co to tożsamości, należącej do majątku wspólnego spadkodawcy i jego małżonka (a konsekwentnie – także do majątku spadkowego po małżonku spadkodawcy). W tym zakresie zbędne jest powtarzanie argumentacji Sądu pierwszej instancji.

Należy dodatkowo zwrócić uwagę, że w niniejszej sprawie sytuacja jest o tyle bardziej klarowna od sytuacji faktycznej, na kanwie której zapadła przedmiotowa uchwała Sądu Najwyższego, że ustawowa wspólność małżeńska ustała na wiele lat przez śmiercią spadkodawcy (przed otwarciem spadku) i już w dacie sporządzenia testamentu przedmiotowe przedmioty były objęte jedynie wspólnością, do której odpowiednio stosuje się przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych (art. 1035 k.c. i art. 46 k.r.io.). W sprawie przy tym niewątpliwe jest, że nie został dokonany podział majątku wspólnego po E. H. ani dział spadku po E. H. w zakresie tych rzeczy.

Oznacza to zarazem, że nie istnieją w niniejszej sprawie jakiegokolwiek wątpliwości co do wielkości udziału spadkodawcy (testatora) w majątku wspólnym jego i E. H., gdyż zgodnie z art. 43 § 1 k.r.io. udziały obojga małżonków w majątku wspólnym były równe, a spadkobiercy ani I. H., ani E. H. nie są uprawnieni do wystąpienia z żądaniem ustalenia nierównych udziałów w tym majątku wspólnym, bowiem spadkodawcy nie wystąpili za ich życia z powództwem o unieważnienie małżeństwa bądź rozwód (art. 43 § 2 k.r.io.). Dodać należy, że zmiana przepisu art. 43 § 2 k.r.io., dokonana z dniem 20 stycznia 2005 roku ustawą z dnia 17 czerwca 2004 roku o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2004 roku, Nr 162, poz. 1691), nie dotyczyła małżeńskiej wspólności ustawowej I. H. (2) i E. H., która ustała przed tym dniem (art. 5 ust. 5 pkt 3 cyt. nowelizacji), co więcej w obecnym stanie prawnym spadkobiercom I. H. (2) i E. H. również nie przysługiwałoby uprawnienie do wystąpienia z takim żądaniem.

Sąd Okręgowy dostrzega, że przedmiotowe zagadnienie było sporne w doktrynie¹, jednakże zdecydowanie bardziej przekonuje stanowisko autorów i Sądu Najwyższego opowiadających się za dopuszczalnością takiego zapisu windykacyjnego. Podkreślić przy tym należy, że wobec wcześniejszego ustania wspólności ustawowej I. H. (2) i E. H., jak również omówionej wyżej niezmienniej wielkości ich udziałów w majątku wspólnym po ich śmierci, argumenty odwołujące się do kwestii zarządu majątkiem wspólnym i niedopuszczalności jego podziału w czasie trwania wspólności ustawowej (art. 35 k.r.io.) oraz do niepewności w zakresie wielkości udziału spadkodawcy w majątku wspólnym (art. 43 § 2 k.c.), w niniejszej sprawie stają się bezprzedmiotowe.

W zasadzie jedynymi argumentami, które w tej materii należałoby rozważyć, jest kwestia, czy takiemu rozrządzeniu nie stoi na przeszkodzie szczególny charakter tej wspólności, do której tylko odpowiednio stosuje się przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych (art. 1035 k.c. w zw. z art. 46 k.r.io.) oraz unormowanie art. 1036 k.c.

W ocenie Sądu Okręgowego okoliczność, że wyjście z takiej wspólności wymaga odpowiedniego postępowania działowego, nie stoi na przeszkodzie rozrządzeniu przez spadkodawcę udziałem w przedmiocie należącym do majątku wspólnego spadkodawcy i jego małżonka, czy też w przedmiocie należącym do spadku, którego spadkodawca jest współspadkobiercą. Zapisobiorca windykacyjny co najwyżej weźmie udział w postępowaniu działowym

zainicjowanym przez spadkobierców spadkodawcy bądź jego małżonka (względnie zainicjuje postępowanie o zniesienie współwłasności rzeczy). Zapis windykacyjny w żaden sposób nie wpłynie na uprawnienia spadkobierców spadkodawcy bądź jego małżonka, jakie mają oni w takim postępowaniu, na możliwy sposób działu, ani też na istnienie innych roszczeń rozpoznawanych w postępowaniu działowym.

Jeżeli zaś chodzi o unormowanie art. 1036 k.c. (z mocy art. 46 k.r.i.o. mającego odpowiednie zastosowanie do wspólności majątku wspólnego po ustaniu małżeńskiej wspólności ustawowej), przepis ten stanowi jedynie, że spadkobierca może za zgodą pozostałych spadkobierców rozporządzić udziałem w przedmiocie należącym do spadku. W braku zgody któregokolwiek z pozostałych spadkobierców rozporządzenie jest bezskuteczne o tyle, o ile naruszałoby uprawnienia przysługujące temu spadkobiercy na podstawie przepisów o dziale spadku. W doktrynie wyrażane są też poglądy, że przepis ten dotyczy jedynie rozporządzeń *inter vivos* a nie rozrządzenia testamentowego w postaci zapisu windykacyjnego, jednakże przyjmując, że ma on zastosowanie również do zapisu windykacyjnego udziału w przedmiocie należącym do spadku bądź majątku wspólnego, należy zwrócić uwagę, że nie ustanawia on zakazu dokonania takiej czynności prawnej, nie formułuje sankcji jej nieważności, ani nawet co do zasady nie pozbawia jej skuteczności prawnej. Rozrządzenie będzie bezskuteczne tylko o tyle, o ile naruszałoby uprawnienia przysługujące spadkobiercy, który nie wyraził zgody, o której mowa w tym przepisie, przysługujące temu spadkobiercy na podstawie przepisów o dziale spadku (podziale majątku wspólnego). Podsumowując, fakt, że udział w przedmiocie należącym do spadku bądź majątku wspólnego po ustaniu wspólności ustawowej nabył zapisobierca windykacyjny, nie pozbawia spadkobierców spadkodawcy bądź małżonka spadkodawcy żadnych uprawnień przysługujących im na podstawie przepisów o dziale spadku i sąd w postępowaniu działowym będzie władny rozstrzygnąć o takiej bezskuteczności wybierając określony sposób działu i dokonując rozliczeń z tym związanych.

W konsekwencji tych rozważań Sąd Okręgowy uznaje za chybione w tym zakresie zarzuty naruszenia art. 981² k.c., art. 1035 k.c. i art. 1036 k.c.

Drugim zagadnieniem, do jakiego należy się odnieść, jest kwestia tego, jakie znaczenie ma to, że spadkodawca rozrządził w zapisie windykacyjnym całym przedmiotem (w niniejszej sprawie rzeczami oznaczonymi co do tożsamości), podczas gdy w rzeczywistości przysługiwał mu jedynie udział w tym przedmiocie (udział we wspólności tych rzeczy oznaczonych co do tożsamości).

W doktrynie podkreśla się, że skuteczność takiego zapisu windykacyjnego należy każdorazowo oceniać na podstawie art. 948 k.c. i możliwa jest zarówno konkluzja, że rozrządzenie spadkodawcy nie jest skuteczne, skoro własność całej rzeczy nie przysługiwała spadkodawcy, jak i konkluzja, że zapis windykacyjny jest skuteczny w zakresie udziału przysługującego rzeczywiście spadkodawcy (por. J. Ciszewski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, LexisNexis 2014, teza 5 do art. 981² k.c., podobnie P. Księżak, Zapis windykacyjny, LexisNexis 2012, rozdział 2.9). Paweł Księżak podkreśla przy tym, że zastrzeżenie sformułowane w art. 981² k.c. można rozumieć dwojako: Po pierwsze, można przyjąć, że zapis windykacyjny będzie bezskuteczny dopiero wtedy, gdy przedmiot zapisu windykacyjnego w ogóle nie należał do spadkodawcy, tj. w żadnej części. Po drugie, można uznać, że przedmiot zapisu windykacyjnego musi należeć do spadkodawcy w całości i w sytuacji jakiegokolwiek „uszczerbku” w chwili otwarcia spadku (innymi słowy, jeżeli w chwili otwarcia spadku do spadkodawcy nie należy choćby część przedmiotu zapisu windykacyjnego) zapis windykacyjny będzie bezskuteczny. Opowiedział się on za drugą interpretacją wskazując jednakże, że wyjścia należy poszukiwać w takiej wykładni testamentu, która odpowiadać będzie prawdopodobnej woli spadkodawcy, pozwalać zachować rozrządzenie w mocy i nadać mu rozsądną treść.

W ocenie Sądu Okręgowego nic w niniejszej sprawie nie wskazuje, aby spadkodawca działał pod wpływem błędu uzasadniającego przypuszczenie, że gdyby nie działał pod wpływem błędu, nie sporządziłby zapisu windykacyjnego na rzecz (...) L. w L. (art. 945 § 1 pkt 2 k.c.). Spadkodawca był adwokatem, a przepisy dotyczące istnienia wspólności ustawowej obowiązują w prawie polskim od kilkudziesięciu lat, zatem trudno uznać, że nie miał on świadomości, że przedmioty nabyte z dochodów małżonków w trakcie trwania wspólności ustawowej wchodziły w skład majątku wspólnego małżonków. Nawet, jeżeli praktykował w sprawach karnych, ogólna wiedza z tego zakresu jest powszechna

i niewątpliwie znana jest każdemu wykształconemu prawnikowi. Skoro nie można mówić o zaistnieniu błędu skutkującego nieważnością przedmiotowego rozrządzenia testamentowego, jak najbardziej zasadne było dokonanie wykładni przedmiotowego rozrządzenia.

Spadkodawca w żaden sposób nie wypowiedział się (a przynajmniej w zgromadzonych dowodach osobowych brak przywołania takich jego wypowiedzi), że rzeczy objęte zapisem windykacyjnym stanowią jego majątek odrębny i nie wchodzi w skład majątku wspólnego jego i pierwszej żony, jak również nie wypowiedział się, dlaczego rozrządza całymmi rzeczami a nie tylko przysługującym mu udziałem w tych rzeczach. Same okoliczności nabywania tych przedmiotów, z uwzględnieniem szczególnego zainteresowania E. H. sztuką, oraz ich przechowywania w latach PRL, wskazują, że spadkodawca nie mógł ich uznawać za swój majątek osobisty.

Z zeznań wnioskodawców A. H. (1) i A. H. (2), podnoszących, że po śmierci E. H. I. H. (2) władał całym majątkiem wspólnym w sposób samodzielny, można wnosić, że był on osobą dość apodyktyczną i uważającą, że może sam rozporządzać rzeczami należącymi do majątku wspólnego (np. k. 168v, 36-36v, 169), po śmierci pierwszej żony nawykłą do podejmowania samemu decyzji w zakresie tego majątku. Pomimo usamodzielnienia się dzieci oraz zawarcia przez niego drugiego związku małżeńskiego, sprawa podziału majątku wspólnego I. H. (2) i E. H. oraz działu spadku po E. H. nie była przedmiotem konkretnych ustaleń rodzinnych. Z drugiej strony widoczne jest, że spadkodawca starał się zabezpieczyć interesy dzieci (współspadkobierców po E. H.) i uporządkować wszystkie sprawy majątkowe przed śmiercią, m. in. darował dzieciom udział w działce w K. D. (k. 36). Wskazywał na to również świadek K. M. (k. 78v).

Można wnosić, że właśnie te cechy spadkodawcy zadecydowały o tym, że uznał się za uprawnionego do rozrządzenia w zapisie windykacyjnym całymmi rzeczami co do tożsamości a nie tylko przysługującymi mu udziałami we wspólności tych rzeczy. Mógł też liczyć na to, że dzieci oraz druga żona zrozumieją motywy jego postępowania i uszanują jego ostatnią wolę, nawet jeżeli wykraczała ona zakresem poza rozmiar praw spadkodawcy do przedmiotowych rzeczy. Inną rzeczą jest, że w żaden sposób swojej ostatniej woli w tym zakresie nie konsultował z dziećmi, współspadkobiercami po E. H..

Niewątpliwie jednym z motywów przyświecających spadkodawcy w dokonaniu rozrządzenia wszystkimi rzeczami w całości była chęć utrzymania kolekcji „w jednym ręku”. Zależało mu, żeby rzeczy te nie zostały zbyte i stanowiły jedną całość. W ten sposób wypowiedział się do notariusza M. K., sporządzającej ten testament, jego znajomej (k. 76v-77), jak też – w świetle niekwestionowanych twierdzeń pełnomocnika (...) L. w L. – do dyrektora tej placówki Z. N. (k. 32).

Oczywistym jest, że zamiar ten na skutek częściowej skuteczności rozrządzenia testamentowego najprawdopodobniej nie ziści się w całości, gdyż (...) L. stało się współwłaścicielem dzieł sztuki tylko w 2/3 częściach, a po 1/6 części ich współwłaścicielami są A. H. (1) i A. H. (2). Z drugiej strony należy zwrócić uwagę, że jest to po prostu konsekwencja tego, że spadkodawca nie miał praw własności do tych rzeczy w całości i bez dokonania czynności prawnej w zakresie podziału majątku wspólnego spadkodawcy i E. H. oraz działu spadku po E. H. nie mógł skutecznie rozporządzić czy rozrządzić prawem własności do tych rzeczy w całości. Jego oczekiwanie utrzymania kolekcji w jednych rękach wykraczało zatem poza możliwości prawne zależne wyłącznie od jego woli, aczkolwiek niewątpliwie dokonane przez niego rozrządzenie testamentowe czyni ten rezultat znacznie bardziej prawdopodobnym, niż byłoby to w braku tego rozrządzenia testamentowego. Gdyby bowiem nie zapis windykacyjny, współwłaścicielami tych rzeczy byłiby I. H. (1) w 2/9 częściach, A. H. (1) w 7/18 częściach i A. H. (2) w 7/18 częściach (z tytułu spadkobrania po I. H. (2) i po E. H.). Doświadczenie życiowe wskazuje, że w sytuacji, gdy współwłaścicielami rzeczy są osoby fizyczne, istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że do wyjścia ze współwłasności (ściśle rzecz biorąc – w niniejszej sprawie – ze wspólności) dojdzie przez podział rzeczy pomiędzy osoby uprawnione, a tym samym przedmiotowa kolekcja uległaby rozproszeniu. Podział w naturze ma bowiem pierwszeństwo w myśl art. 211 k.c. w zw. z art. 1035 k.c. i art. 46 k.r.i.o., osobom uprawnionym będzie zależało na utrzymaniu w swoich rękach cennych przedmiotów, mogą też oni nie być w stanie dokonać wysokich spłat lub dopłat. Utrzymanie częściowej skuteczności zapisu windykacyjnego oznacza zaś, że większość udziałów we wspólności tych rzeczy przysługuje podmiotowi publicznemu – (...) L. w L., które po pierwsze może starać się zgromadzić środki na odpowiednią spłatę pozostałych współuprawnionych, po

drugie może się z nimi porozumieć co do wystawienia dzieł sztuki bez wyjścia z ich wspólności, po trzecie może też w postępowaniu działowym wnosić o niedokonywanie podziału kolekcji dzieł sztuki z uwagi na jej wartość artystyczną (aczkolwiek przyszłe decyzje współuprawnionych i w razie sporu – sądu są w tym zakresie nieznanne). Tym samym nie można stwierdzić, aby dokonane rozrządzenie testamentowe było sprzeczne z oczekiwaniami spadkodawcy w sytuacji, gdy zapis windykacyjny jest skuteczny jedynie w zakresie udziału w rzeczach wynoszącego 2/3 części. Niewątpliwie nie realizuje ono w pełni oczekiwań spadkodawcy, aczkolwiek czyni bardziej prawdopodobną ich realizację. W ostateczności przedmiotowa kolekcja dzieł sztuki zostanie utrzymana w możliwie dużym stopniu przez (...) L. w L., odpowiadającym wielkości jego udziału w tych rzeczach.

Podniesione w zakresie tego motywu działania spadkodawcy zarzuty naruszenia prawa procesowego są o tyle niezasadne, że okoliczności te były bezsporne, a jedynie nie zostały przez Sąd pierwszej instancji dostatecznie rozważone.

Po drugie w zachowaniu spadkodawcy widoczny jest też zamiar upamiętnienia swojej osoby w życiu społecznym, o czym świadczy chociażby polecenie zamieszczenia tablicy pamiątkowej informującej oglądających kolekcję o osobie spadkodawcy jako „darczyńcy”. Pozostawienie cennych dla kultury polskiej dzieł sztuki instytucji publicznej, której celem jest ich eksponowanie, popularyzowanie, ochrona i zachowanie dla przyszłych pokoleń, niewątpliwie świadczy o zamiarze spadkodawcy, aby przedmiotowe rozrządzenie testamentowe służyło dobru wspólnemu, co zasługuje na moralną aprobatę i wdzięczną pamięć ze strony społeczeństwa. Nie sposób zatem zauważyć, że wykładnia przedmiotowego zapisu windykacyjnego prowadząca do przyjęcia, że jest on bezskuteczny w całości, całkowicie niweczy omówiony wyżej zamiar spadkodawcy.

Tym samym, tłumacząc testament spadkodawcy w zakresie zapisu windykacyjnego tak, aby urzeczywistnić możliwie najpełniejsze urzeczywistnienie woli spadkodawcy, utrzymać to rozrządzenie w mocy i nadać mu rozsądną treść (art. 948 § 1 i § 2 k.c.), należało stwierdzić skuteczność przedmiotowego zapisu windykacyjnego w 2/3 części we wspólności tych dzieł sztuki.

Z tych wszystkich względów Sąd Okręgowy nie podzielił podniesionych zarzutów naruszenia prawa materialnego i obie apelacje na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oddalił.

Wobec oddalenia obu apelacji, na podstawie art. 520 § 3 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy zasądził od skarżących na rzecz uczestnika (...) L. w L. zwrot kosztów postępowania odwoławczego obejmujących wynagrodzenie pełnomocnika uczestnika adwokata w stawce minimalnej wynoszącej 180 zł (podzielonej między skarżących w równych częściach), właściwej w postępowaniu odwoławczym dla spraw, w których kwestionowana jest również ważność testamentu (§ 13 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 9 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, Dz. U. z 2013 roku, poz. 461, ze zm.).

1 Np. Z. Truskiewicz, Zapis windykacyjny udziału w rzeczy lub prawie należących do majątku wspólnego małżonków w świetle postanowienia Sądu Okręgowego w Opolu, „Rejent” 2012, nr 5, s. 142-155; J. Górecki, Zapis windykacyjny w praktyce notarialnej, „Rejent” 2012, nr 4, s. 22-37; T. Jasiakiewicz, Glosa do uchwały SN z dnia 18 lipca 2012 roku, III CZP 46/12, Lex; D. Mróz-Krysta, Glosa do uchwały SN z dnia 18 lipca 2012 roku, III CZP 46/12, Lex; P. Pacek, Glosa do uchwały SN z dnia 18 lipca 2012 roku, III CZP 46/12, „Przegląd Sądowy” 2013, nr 11-12, s. 181-198; M. Bławat, A. Sieczych, Glosa do uchwały SN z dnia 18 lipca 2012 roku, III CZP 46/12, „Rejent” 2014, nr 6, s. 111-126; G. Wolak, Przedmioty majątku wspólnego małżonków pozostających w ustroju wspólności majątkowej małżeńskiej a przedmiot zapisu windykacyjnego, „Nowy Przegląd Notarialny” 2012, nr 3, s. 77-93; E. Gniewek, O niedopuszczalności zapisu windykacyjnego przedmiotów majątku wspólnego małżonków, „Rejent” 2012, nr 1, s. 16-35.